

האשכנזים

חלק מדיירי הבית שליד קולנוע צפון בתל-אביב, שהשתמשו בזכות שמקנה להם התאגדותם באגודה שיתופית כדי למנוע מימין נראה שלמה סלונמיסקי, בעל בית-חרושת

לאיטריות בשכונת התקווה, מראשי המתנגדים לדיירים התימנים. במרכז נראית אשתו של שלמה סלונמיסקי, עם שוטרים אשר הוזעקו כדי לסלק את צלם העולם הזה, אשר ניסה לצלמה. משמאל, נראה הדייר זילביגר מטתיר את פניו מעדשת המצלמה.

איון כניסה

אסתר כהן, צעירה ילידת הארץ ממוצא תימני, העובדת כפקידה במשרדי מטה הכנסה בתל-אביב, ישיבה נדהמת בידי קולנוע מוגרבי. על הבד הוקרנה דראמה מסעירה. היה זה בסרט האמריקאי צימור בשמש.

סופר בו על משפחה כושית, אשר השיקעה את כל דמי הביטוח אותם קיבלה אחרי שאבי המשפחה נהרג בתאונת עבודה, כדי לקנות בית חוש ומרוחה, עליו חלמו במשך דורות. אלא שלרוע המזל נרכש הבית באזור מהודר, בו אין לכושים דריסת בית. אנשי הרובע הלבנים החליטו למנוע בכל מחיר את חזירת הצבעוניים לאזורם, שלחו את נציגם לשכנע את המשפחה היי-כושית למכור את הבית תמורת רוח הגוף.

הקהל באולם היה נרגש. דוגמה כה ברורה של הפליה גזעית במדינה שהיא סמל הדמוקרטיה המערבית, דיברה אל לב כולם. כל צופה הודה עם מאבקה של המשפחה הכושית.

„דבר כזה לא יכול לקרות אצלנו“, אמרו הצופים בלבם. אלא שלאסתר כהן נראה היה כאילו עלילת הסרט אינה מתרחשת אישם בשיקאגו, אצל משפחה כושית אי-מונית. נדמה היה לה כי היא רואה על הבד את עלילת משפחתה שלה, המתרחשת בשכונת מגוריה נאה בצפונה של העיר העברית הראשונה — תל-אביב.

★ ★ ★

הכסף לא קונה

הרחוב דהיהאז 7, מול קולנוע צפון. קבוצה של דיירים „לבנים“ ממשפחות אשכנזיות התארגנה כדי למנוע בכל מחיר חזרתם של „שחורים“ מבני עדות המזרח לבית מגוריהם.

אין זה מקרה יוצא דופן. אורחים רבים מבני עדות המזרח נתקלים ביחס של סלידה ודחייה כאשר הם באים לגור באזורי מגורים אשכנזיים מובהקים. אלא שברוב המקרים אין הדיירים יכולים לעשות דבר כדי למנוע כניסת הדיירים הבלתי-רצויים להם. יחסם השלילי יכול להתבטא בחוסר יחסי שכנות תקינים, או בסכסוכים תמידיים, אולם לא יותר מזה.

אלא שבידי דיירי האשכנזים של הבית ברחוב דהיהאז 7 בתל-אביב היה נשק חוקי, בעזרתו יכלו למנוע כניסת דיירים שאינם לפי רוחם לבניינם — כי בית זה אינו בית משותף רגיל, כרוב הבתים בערי הארץ. זהו בית שדיירי מאוגדים באגודה שיתופית לשיכון.

האגודה, המכונה בשם מעונות יהלומים א' — אגודה שיתופית לשיכון בתל-אביב בע"מ, הוקמה בשנת 1946, על מנת ל-

המציא שיכון מתאים לעובדי מלשנות הי יהלומים. הבית הארוך, בעל שלוש הכניסות, הכיל 23 דירות, שדייריהם היו חברים באגודה.

מבחינת החוק זו היא אגודה שהתארגנה במסגרת החוק הקואופרטיבי. כל הדירות שייכות באופן רשמי לאגודה כולה, ולפי החוק רק היא רשאית להחכיר אותן לדיירים חדשים, הבאים במקום דיירים שעזבו. צורת התארגנות זו, הפוטרת את הדיירים מתשלום מס שבה מקרקעים בשעת קניית הדירה או מכירתה, מקנה לועד הנהגה של האגודה את הזכות לאשר או לפסול באופן החלטתי את המועמד החדש לרכישת הדירה, בלא שיצטרך בכלל לנמק את החלטתו.

ברור שאגודה כזו אינה אלא פיקציה. שכן הדייר החדש רוכש דירה כזו כמו כל דירה אחרת, תיב לשלם את מחירה המלא לדייר היוצא. אולם באופן רשמי אין הוא משלם עבור הדירה, אלא עבור הזכות להיות חבר באגודה השיתופית.

במשך השנים שחלפו מיום הקמת הבית, התחלפו בו דיירים רבים, בקצב של שמונה משפחות לשנה. אולם גרעין החתיקים, שי נשאר לדור בבית מאז הקמתו, החזיק את השלטון במשך כל השנים בממלכת הבית המשותף.

קבע החדש חוקר מיוחד מטעם רשם האגודות השיתופיות, המפקח בין השאר גם על פעולות האגודות השיתופיות לשיכון. כן: „יש כאן מקרה ברור של אפליה גזעית. חברי האגודה האשכנזיים, וביניהם חברי הועד, פחדו שהם עלולים במשך הזמן להיטמע בין יוצאי עדות אחרות, ולכן לא היו מעוניינים בקבלת חברים חדשים, שמוצאם מהעדה התימנית.“

★ ★ ★

לא רוצים תימנים

והי לשון הרע היבשה. מאחוריה מסתרת דראמה אנושית מסעירה. המשיקפת את המתוחות הבינעדתיות השוררות בישראל, שהגיעה לידי ביטוי קיצוני גם בין אורחים ותיקים ומכובדים בשכונה צפון תל-אביבית שלוהה.

הכל התחיל שעה שהמדינה כולה היתה שטופה בגלי הפטריוטיזם, שגאה לאמר במצע סיני, לפני שש שנים. אסתר ואהרון כהן, זוג צעירים ממוצא תימני, שנישאו זה עתה, החליטו לרכוש דירה בצפון תל-אביב. אהרון, שעלה מתימן לפני 20 שנה, היה עד אז אורג בבית-חרושת אהא. ותושב כפר-אחא.

הם קראו מודעה בעתון, לפיה הוצעה דירה למכירה, ברחוב דהיהאז 7, הם ביקרו בה והסכימו עם בעליה על רכישתה. בין

השאר, הציג אותם בעל הדירה בפני משה בן-יהודה, חבר ועד האגודה, פקיד בכיר במשרד החקלאות, שלא התנגד למסירת הדירה למועמדים הצעירים.

העיסקה בוצעה, אולם עוד לפני שהוגח הספיק לעבור לדירה החדשה, הופיע בעל הדירה הקודם בביתם, הודיע להם: „לא רוצים לקבל אתכם לבית.“ כאשר ביקשו השניים הסבר לסירוב, השיב האיש: „זה מפני שאתם תימנים.“

אהרון כהן לא היה מוכן להשלים עם אפלייה עדתית כה מעליבה. כמו הצעיר הכושי בנימין בשמש, החליט לעמוד על זכותו לבחור לו את מקום מגוריו כרצונו. הוא פנה אל הועד, איים כי יעורר שעורריה ציבורית אם לא יתן לו להכנס לדירה.

חברי הועד הודיעו לו, שאם ברצונו להיכנס לדירה, עליו להביא המלצות ממקום עבודתו ומקום עבודת אשתו, ורק אחר-כך יודיעו לו על החלטתם. כהן הביא את ההמלצות המבוקשות. למרות זאת דחה הועד את בקשתו להכנס לדירה שרכש. הסיפור שילי.“

אהרון כהן ראה בכך עלבון אישי צורב. הוא החל להתרוצץ במשרדי ממשלה שונים. לבסוף, למרות התנגדותו הנמרצת של שלמה סלונמיסקי, בעל בית-חרושת לאיט ריות בשכונת-התקווה, שהיה ראש המתנגדים לחדירת התימנים לבית, הצליח להבקיע את חומת הדעות הקדומות של הדיירים האשכנזיים, נכנס לדירה.

אלא שמאז לא יכול היה לשכוח לשכניו את יחסם כלפיו, והפרשה הותירה משקע מרירות בלב הזוג הצעיר.

★ ★ ★

האשה במחתרת

פשר היה להניה, אולי, שפרשת אהרון כהן היא מקרה בודד, או שנגרמה כתוצאה מאי-הבנה, אולם לא עבר זמן והמציאות טפחה על פני הנחה אופטימית זו.

שנה אחת בלבד אחרי שכהן נכנס לבניין, רכש אדם בשם מרדכי טוכפלד, פקיד משרד הבטחון ממוצא רומני, דירה באותו בית. לפני שנשפג עם חברי הועד, שהיו צריכים לאשר את כניסתו לאגודה, יעץ לו דייר, שהכיר את העניינים בבית: „אל תציג את אשתך בפני חברי הועד, ישנה סכנה שלא יאשרו אותך.“ כי אשתו של מרדכי טובי-פלד היא תימניה.

טוכפלד שמע בעצת הדייר. רק אחרי ש-נכנס לדירה גודע לאנשי הבית כי עוד תימניה נמצאת בקרובם.

שתי משפחות תימניות היו כבר יותר מדי בשביל הדיירים המיוחסים. אולם התימנים בברר שהגורל הכין להם הפתעות מרות שבעתים. כמו להכניס נדבקו אורחים מיעדות המזרח לבית ברחוב דהיהאז 7, כאילו היה זה בית המגורים היחיד בתל-אביב. כמעט בכל פעם שהתפתחה דירה בבניין, היו הקופצים עליה בני העדה התימנית דווקא. כדי שלא יאשימו אותם באפליה גזעית, הגו עסקי הציבור שבחבורת הדיירים רצי יון גואל. הם בחרו באהרון כהן לתפקיד יושב-ראש ועד האגודה השיתופית, תפקיד שהוא ייצוגי בלבד.

באותה תקופה רכשו עוד שתי משפחות דירות בבניין. האחת היתה משפחת שוחט העיראקית, והשנייה משפחת מהלל התימנית. כאשר הגישו בקשות להתקבל לאגודה, דחה אותן הועד ברוב קולות, הוציא בבית המשפט צו-הגנה, שימנעו משתי משפחות אלה את הכניסה לדירות שרכשו במיטב כספן.

רק אחרי שאהרון כהן איים כי יתן פרס סום פומבי לפרשה, ביטל הועד את צו ההגנה והמשפחות נכנסו לדירותיהן. אולם הותיקים לא היו מוכנים להשלים עם אתגר הגורל. „יהיו לנו עוד צרות אתם!“, הכריז משה בן-יהודה, פקיד משרד החקלאות בהתאפקות. בעל בית-החרושת לאיטריות, סלור גימסקי, היה פחות מנומס: „תסתלקו מהפה! עזבו את הבית!“ קרא לעברן של המשפחות הבלתי רצויות.

יחסם של השכנים הותיקים פגע קשות בשתי המשפחות המזרחיות. הן החליטו למכור את הדירות, לעבור למקום אחר. היה זה שוב אהרון כהן שעצר בעדם: „אתם נלחמתם בשביל הארץ הזאת בדיוק כמוהם! תלחמו גם עכשיו ותשארו! שוחט, שהוא „רק עיראקי“ התקבל לבסוף לאגודה. ואילו מהלל התימני לא התקבל. מקבל זה ארבע שנים מכתבים מעורך-הדין של האגודה, התובע ממנו לעזוב את דירתו תוך 14 יום.

★ ★ ★

השכנים שמרו בתורתם

חברי הועד מסבירים כי לא קיבלו את מהלל לאגודה, משום שלא הגיש בקשה פורמלית. אולם טרם הספיקו הדיירים האשכנזים המכובדים של הבית המירוס ברחוב דהיהאז, להתאושש מכניסתן של שתי המשפחות ה„צבעוניות“ לבניין, וסערה חדשה עמדה בפתח דלתותיהם.

הפעם היתה זו חזירה מחתרתית. דייר תימני פלש לדירה שרכש, בשעה שתיים אחר הצות כלילה-וזאת, למרות שהדיירים